

Ewolucja rynku piwa w Polsce

dr Piotr Szajner

INSTYTUT EKONOMIKI ROLNICTWA
I GOSPODARKI ŻYWNOŚCIOWEJ
PAŃSTWOWY INSTYTUT BADAWCZY

Plan prezentacji

- Historia piwowarstwa w Polsce
- Struktura rynku
- Tendencje w produkcji
- Baza surowcowa
- Tendencje w konsumpcji
- Handel zagraniczny
- Sytuacja ekonomiczno-finansowa przemysłu piwowarskiego
- Podsumowanie i wnioski

Dane statystyczne i metody analityczne

- 🍷 Produkcja - dane GUS – w układzie miesięcznym 1990-2016,
  - 🍷 Handel zagraniczny – dane CIHZ, CAAC MF – dane roczne 1995-2016,
  - 🍷 Wyniki finansowe – dane GUS – dane roczne 1995-2016,
  - 🍷 Konsumpcja – dane PARPA, GUS - dane roczne – 1992-2016
- 🍷 Średnioroczna dynamika produkcji r - formuła procentu składanego [Luderer 2010]:

$$P_n = P_0 \left(1 + \frac{r}{100}\right)^{n-1} \Rightarrow r = \left(\sqrt[n-1]{\frac{P_n}{P_0}} - 1\right) 100$$

- 🍷 Średnioroczna dynamika produkcji a - wykładnicza funkcja trendu:

$$P_n = be^{an}$$

- 🍷 Średnioroczna dynamika produkcji $r \Leftrightarrow a$:
- 🍷 Analiza wahań sezonowych S_n - dekompozycja multiplikatywnego procesu stochastycznego (szeregu czasowego) metodą **X12 ARIMA** [Kusideł 2000]

$$P_n = T_n \cdot C_n \cdot S_n \cdot I_n$$

Historia piwowarstwa

- Piwo wytwarzano w starożytności – Sumer, Babilon Egipt [*Rum 2005*], [*Cichowski 2006*]
- W średniowieczu w Europie: klasztory oraz dwory i miasta [*Sieczkowski 2005*],
- W czasach nowożytnych – postęp w nauce i technologii (A. Lavoisier, L. Pasteur) oraz organizacji przedsiębiorstw (G.A. Heineken, A. Guinness, J. Groll),
- Rozwój tradycji i kultury związanej z produkcją i konsumpcją piwa (sport, koncerty, itp.)
- Rozwój piwowarstwa w Polsce:
  - Średniowiecze – klasztory i rzemiosło w miastach – (kroniki J. Długosz, Gall Anonim),
  - W okresie rozbiorów wpływ pruskiej, austriackiej i czeskiej kultury piwowarskiej,
  - W gospodarce planowej nacjonalizacja browarów i **industrialny charakter branży** – wybudowano nowe duże zakłady: Łomża, Sierpc, Poznań, Leżajsk, Warka [*Kaczmarek 1994*],
  - Urynkowienie gospodarki – prywatyzacja i modernizacja zakładów, procesy globalizacyjne oraz ponowny rozwój małych i lokalnych browarów:
    - segment rynku – koncernowy – prywatyzacja (w tym BIZ) oraz konsolidacja,
    - segment rynku – małe lokalne browary (np. rzemieślnicze).

Struktura krajowego rynku piwa

W sektorze piwowarskim nastąpiły duże zmiany strukturalne:

- rynek piwa w Polsce ma strukturę **oligopolu**: kilka wiodących koncernów browarniczych,
- w ostatnich latach następuje dekoncentracja struktur rynkowych:
  - duże przedsiębiorstwa zmniejszyły udział w rynku,
  - małe browary zwiększyły udział w rynku,

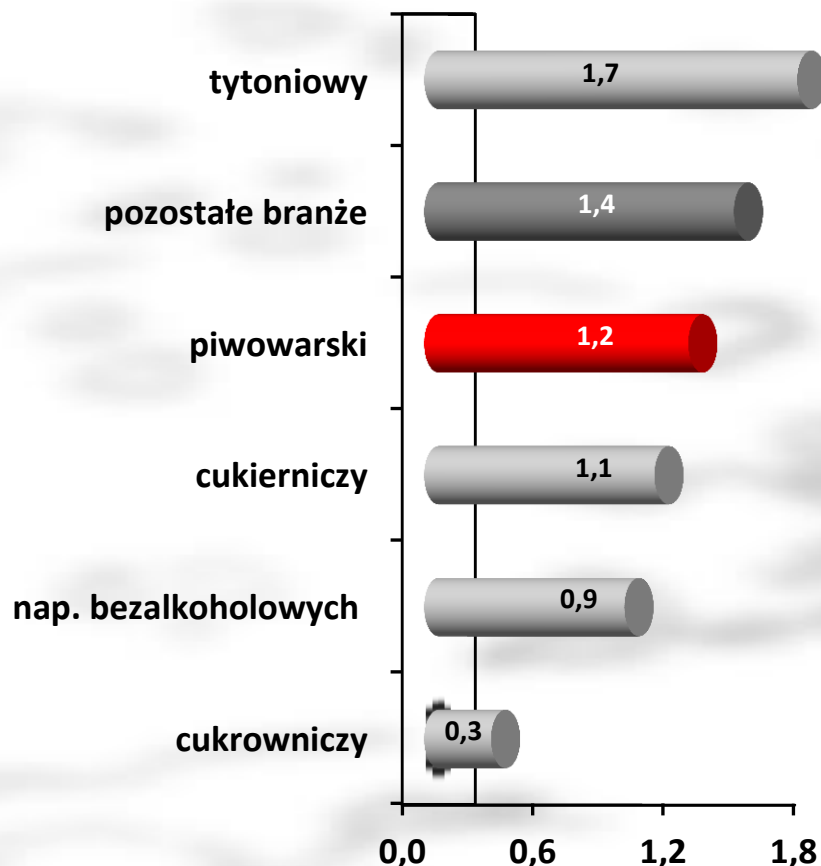
Wyszczególnienie	1999			2015		
	Małe (10-49)	Średnie (50-249)	Duże (>249)	Małe (10-49)	Średnie (50-249)	Duże (>249)

w %

Liczba firm	36	34	29	51	33	15
Liczba zatrudnionych	3	12	86	10	17	73
Przychody ze sprzedaży	2	5	93	7	10	83

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Przemysł piwowarski należy do najbardziej zglobalizowanych branż polskiego przemysłu spożywczego - duży udział w rynku mają transnarodowe koncerny (TKN),

W 2016 r. **40 koncernów browarniczych** wytworzyło łącznie **79%** światowej produkcji piwa [*Barth-Haas Group 2017*],

Branża ma strukturę oligopolistyczną, gdyż trzy największe koncerny mają **ok. 80%** udział w produkcji piwa [*PKO BP 2017*]:

Kampania Piwowarska (Asahi Group przejął od Ab InBev) – **34%**,

Grupa Żywiec (Heineken) – **27%**,

Carlsberg Polska (Carlsberg) – **21%**.

Łączna wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych do 2004 r. wyniosła:

przemysł spożywczy **ok. 6,6 mld USD**,

browarnictwo **ok. 1,2 mld USD**,
tj. udział 18,2% [*Chechelski 2008*],

Po integracji z UE nie było znaczących bezpośrednich inwestycji zagranicznych,

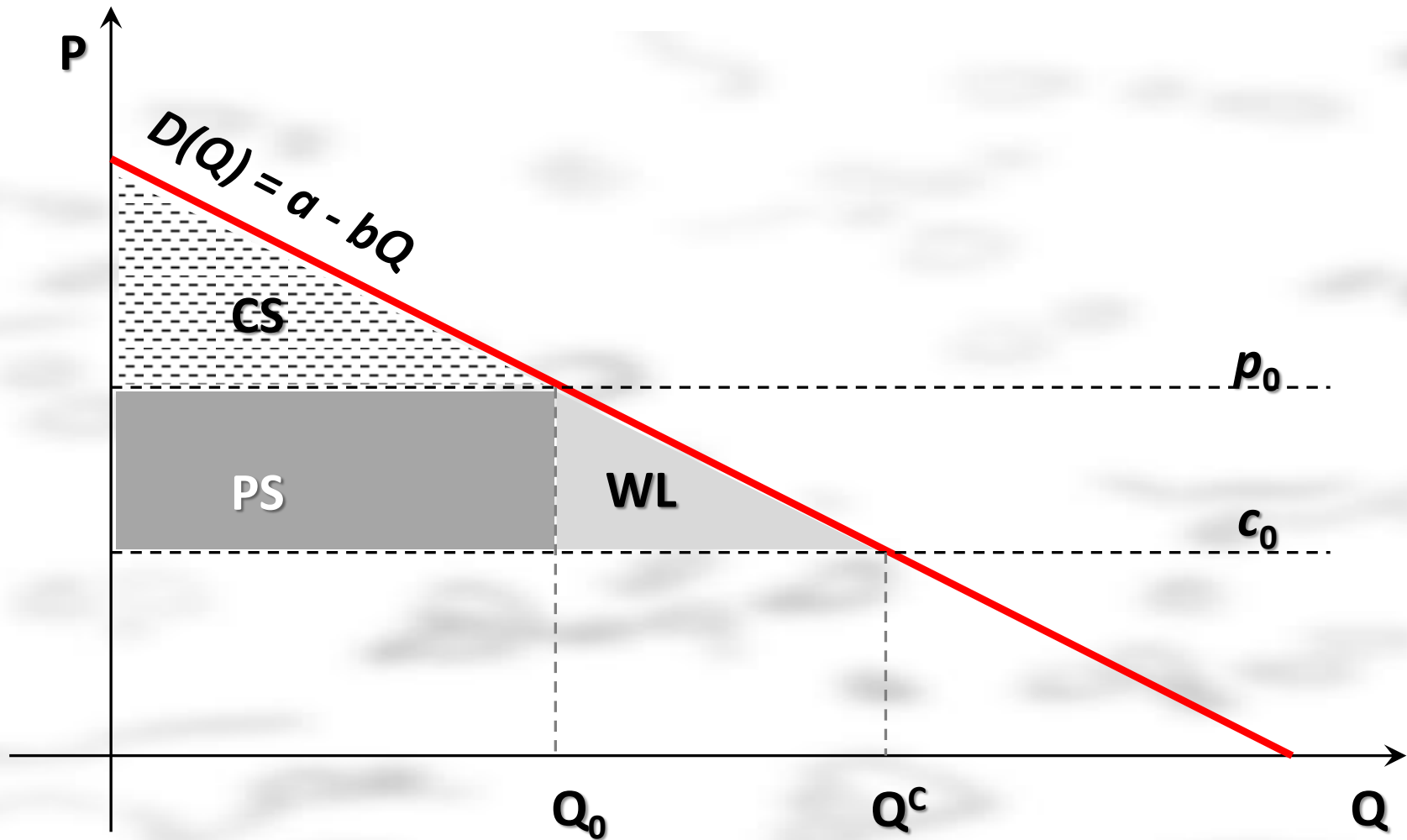
Funkcjonowanie oligopolu

- Oligopol to forma niedoskonałej konkurencji,
- Zmowa (kartel, trust, syndykat) - zabronione prawnie działania,
- Interakcje uczestników bazujące na teorii gier:
- Gra sekwencyjna – naśladowcy znają decyzje lidera w zakresie cen i produkcji:
  - przywództwo podażowe - **model Stackelberga** - lider wyznacza podaż, uwzględnia reakcje naśladowców,
  - przywództwo cenowe - lider wyznacza ceny, ale uwzględnia decyzje naśladowców, jaka będzie ich podaż przy ustalonej cenie [*Varian 2010*],
- Gra symultaniczna – naśladowcy nie znają decyzji lidera w zakresie cen i produkcji:
  - jednoczesne ustalenie podaży - **model Cournota** - każdy uczestnik wybiera produkcję, aby maksymalizować zyski, przy danych oczekiwaniach decyzji konkurentów,
  - jednoczesne ustalenie ceny - **model Bertrand**a - każdy z producentów wybiera cenę sprzedaży, aby maksymalizować zyski, przy danych oczekiwaniach decyzji konkurentów [*Köster 2010*], [*Łyszkiewicz 2000*].

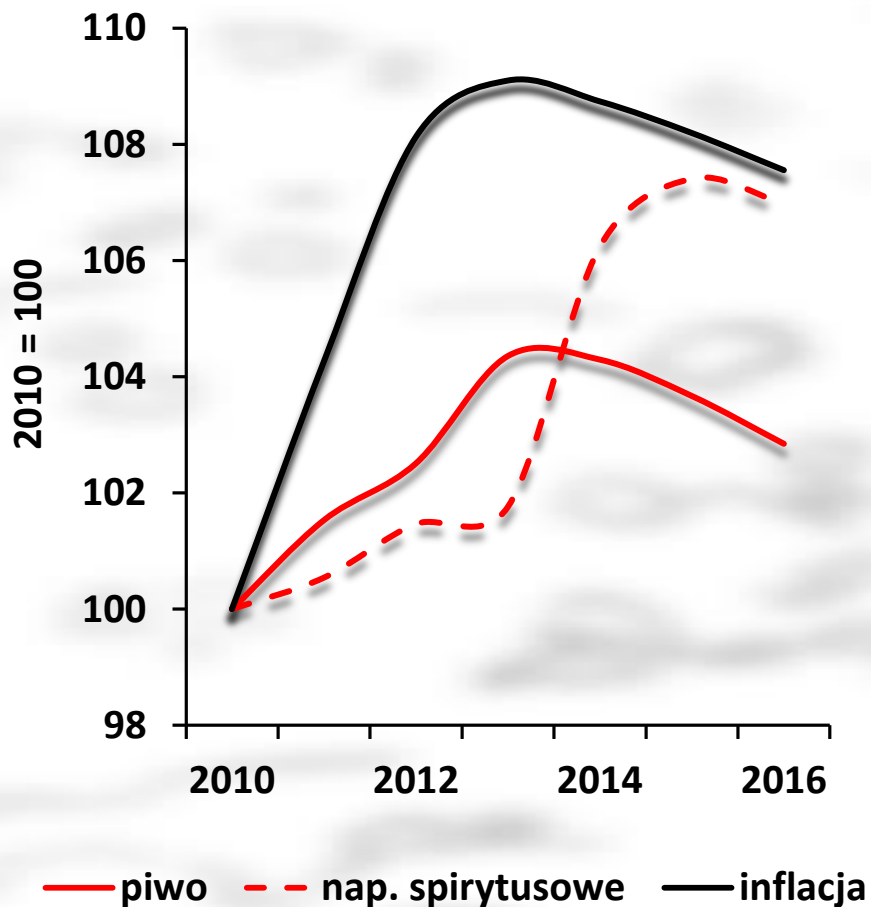

Funkcjonowanie oligopolu

Dynamika cen detalicznych

Wzrost konsumpcji wystąpił w warunkach realnego spadku cen względem inflacji i napojów spirytusowych. Skumulowane wskaźniki cen 2010-2016:

- inflacja - 107,6%,
- napoje spirytusowe - 106,9%,
- piwo - 102,8%**,

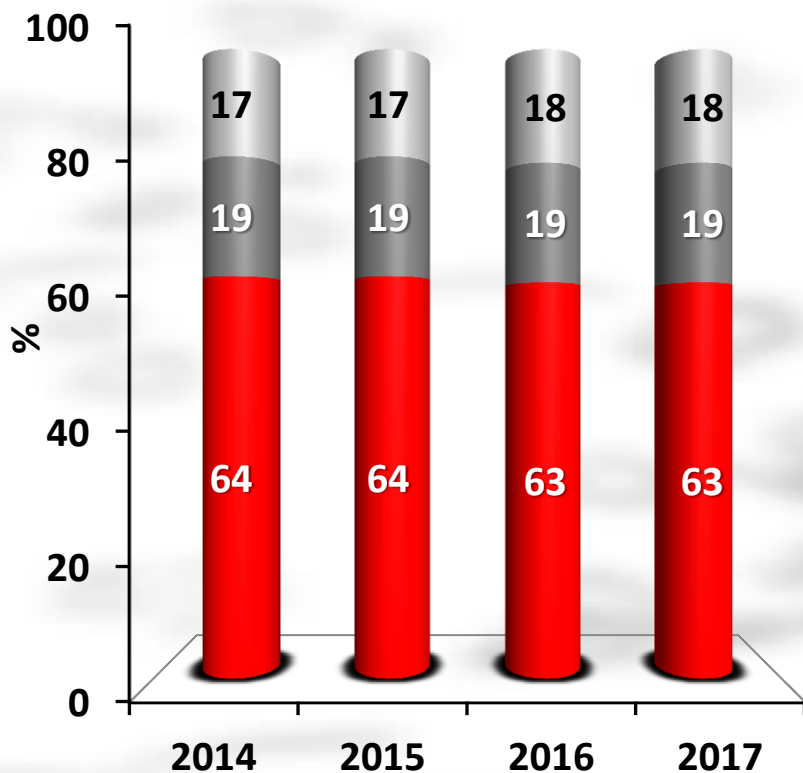
Podatek akcyzowy na wyroby spirytusowe podwyższony w 2014 r.,

Ceny napojów alkoholowych, w tym piwa wzrosły w mniejszym stopniu niż inflacja,

O wzroście konsumpcji piwa decydowały inne czynniki niż zmienność cen:

- wzrost siły nabywczej – dochodowa elastyczność popytu,
- zmiana modelu konsumpcji napojów alkoholowych,

Struktura cen detalicznych piwa

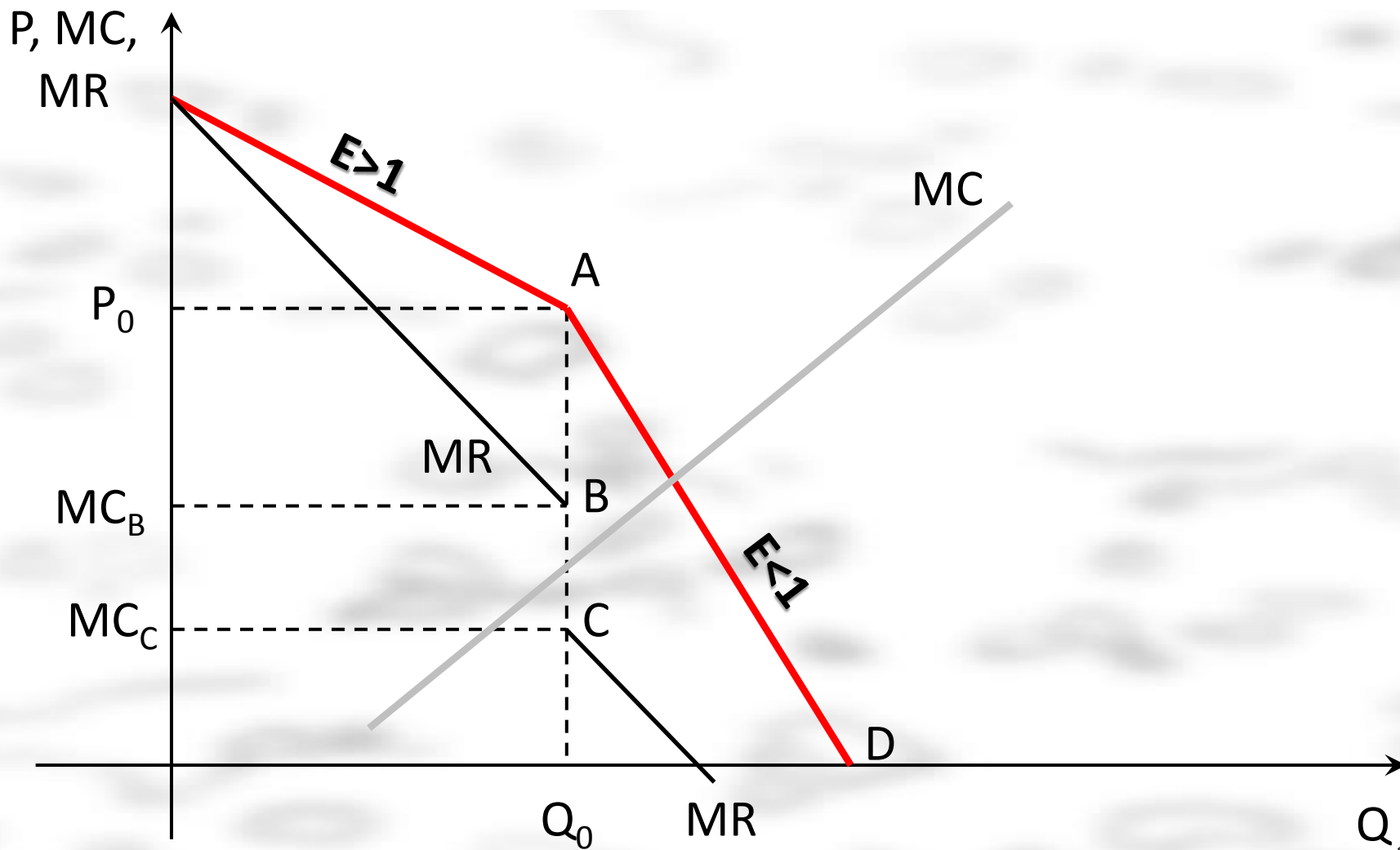

■ cena bazowa   ■ VAT   ■ akcyza

 Rynek wyrobów alkoholowych ma podlegać licznym regulacjom:

- Warunki produkcji i obrotów handlowych
- Zapobieganie negatywnym skutkom społecznym i zdrowotnym konsumpcji wyrobów alkoholowych,
- Regulacje dotyczące reklamy,
- Polityka podatkowa:
  - Podatek akcyzowy – 2016 r. - **7,79 zł/hl**,
- Wpływy w akcyzy do budżetu państwa:
  - ogółem – **65,7 mld zł**,
  - wyroby alkoholowe – **11,6 mld zł**,
  - piwo – **3,6 mld zł**

Złamana krzywa popytu w oligopolu

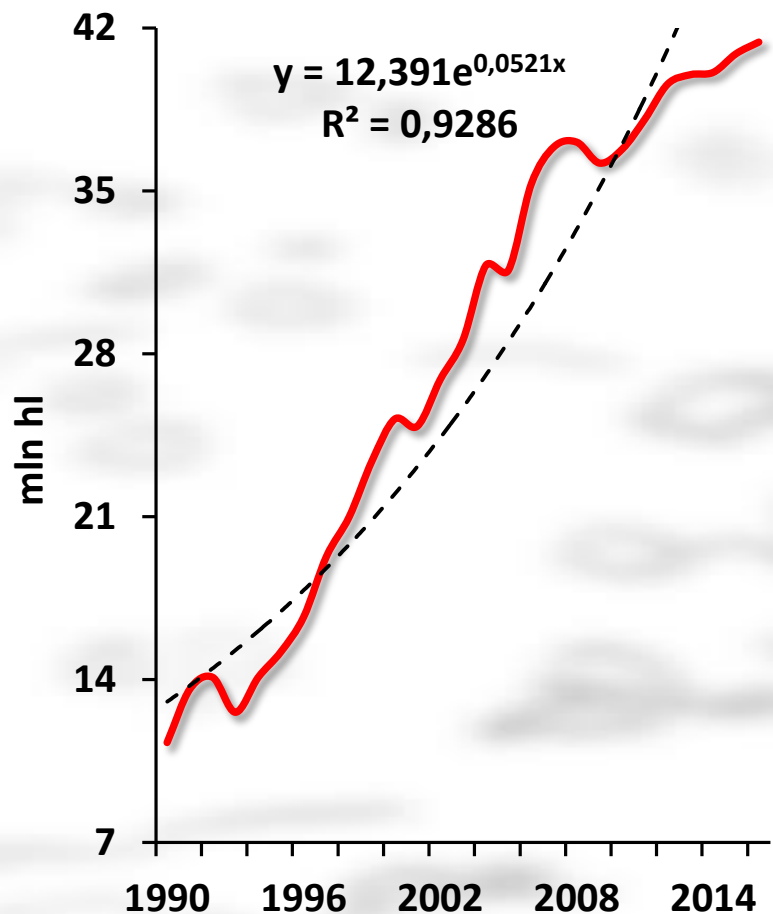
Złamana krzywa popytu w oligopolu

- Stabilność cen w warunkach oligopolu – niedoskonałej konkurencji wyjaśnia teoria **złamanej krzywej popytu – teoria P. Sweezy** [Milewski 1998],
- Uczestnicy oligopolu – konkurenci – odmiennie reagują na podwyżkę i obniżkę ceny przez jednego z uczestników (konkurentów):
  - Jeżeli oligopolista podwyższy ceny swoich wyrobów, to konkurenci utrzymają swoje ceny na stabilnym poziomie, aby zwiększyć udział w rynku
  - Jeżeli oligopolista obniży ceny swoich produktów, to konkurenci uczynią to samo, aby nie utracić udziału w rynku – w takiej sytuacji wszyscy napotkają na barierę krzywej popytu, która załamuje się przy określonym poziomie cen,
- Powyżej punktu załamania krzywej popyt jest elastyczny $E > 1$ i wzrost cen będzie skutkował spadkiem krańcowych przychodów ze sprzedaży (**MR**)
- Poniżej punktu załamania krzywej popyt jest nieelastyczny $E < 1$ i obniżka cen będzie skutkowałą niewielkim wzrostem krańcowych przychodów ze sprzedaży (**MR**) [Varian 2010], [Köster 2000]
- Punktowi załamania krzywej popytu odpowiada nieciągłość krzywej przychodu krańcowego, **MR**,
- Zmiana krańcowych kosztów produkcji w przedziale $MC_1 - MC_2$ nie może spowodować ani zmiany ceny, ani zmiany wielkości produkcji.

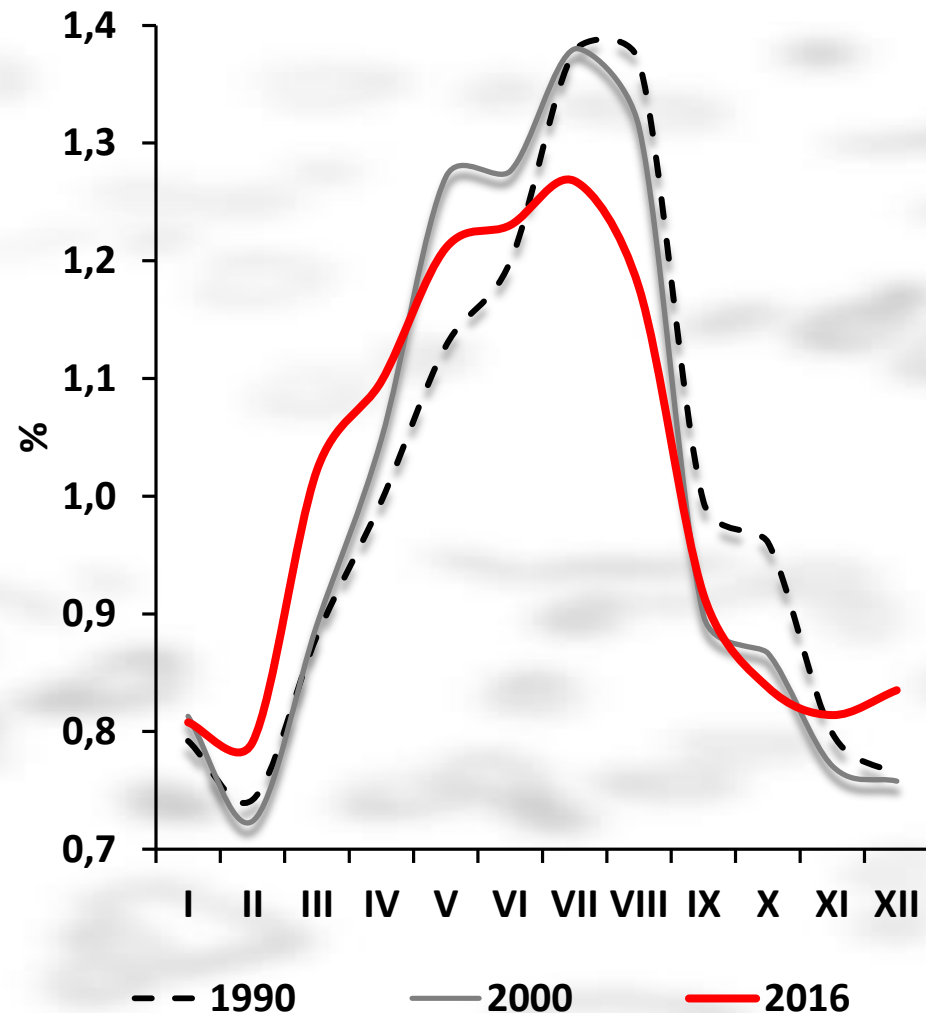
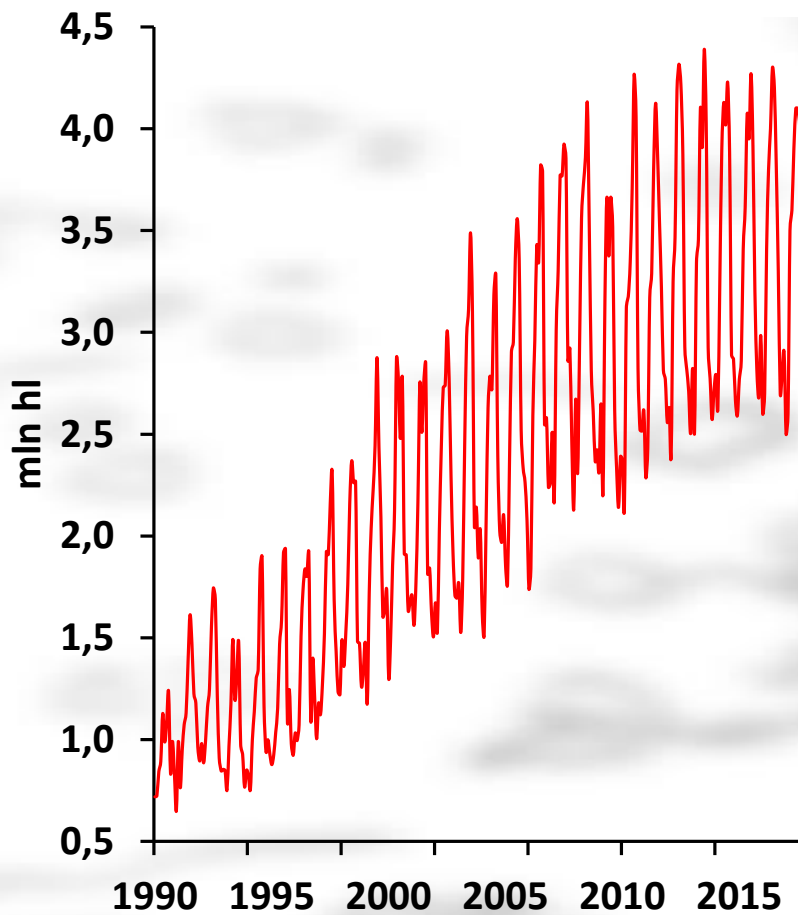
Produkcja piwa

- Produkcja piwa wykazywała dużą dynamikę:
  - 1990 r. - **11,3 mln hl**,
  - 2016 r. - **41,4 mln hl – rekordowa produkcja**,
- Średnioroczna dynamika produkcji:
  - względna:
    - $a = 5,2\%$,
    - $r = 5,1\%$
  - bezwzględnie - **1,13 mln hl**,
- W 2009 r. załamanie wzrostowej tendencji - pogorszenie koniunktury gospodarczej - w kolejnych latach powrót na ścieżkę wzrostu,
- Poszerzenie asortymentu produkcji – nowe gatunki piwa – innowacyjności produkcji,

Sezonowość produkcji piwa

Baza surowcowa sektora browarniczego

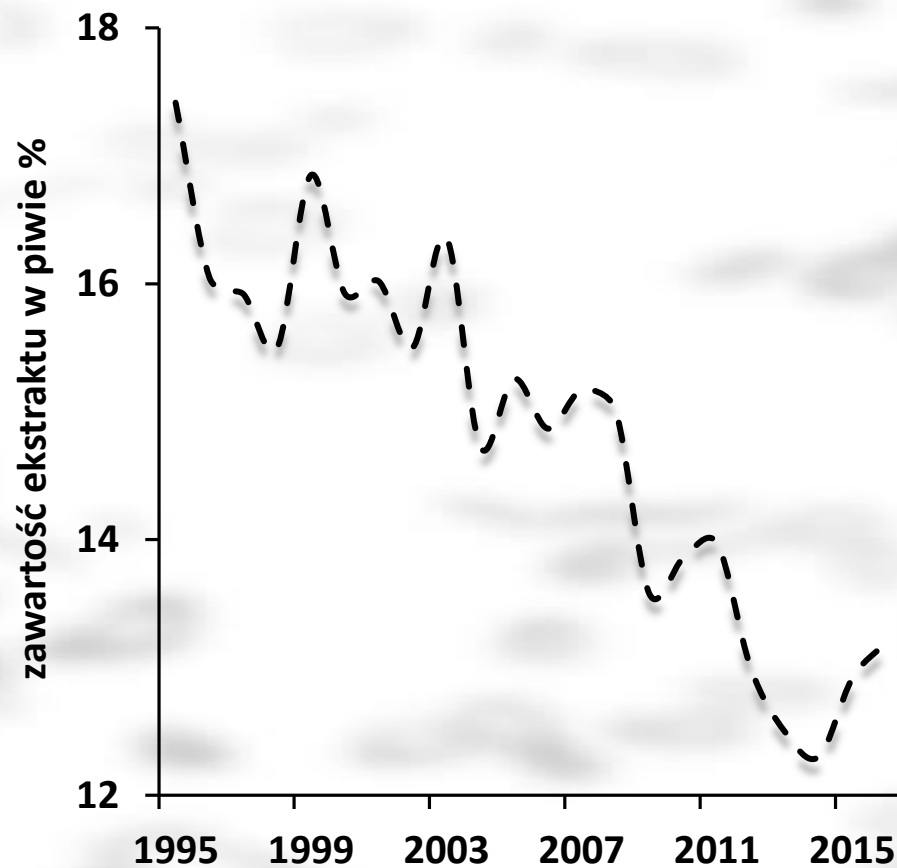
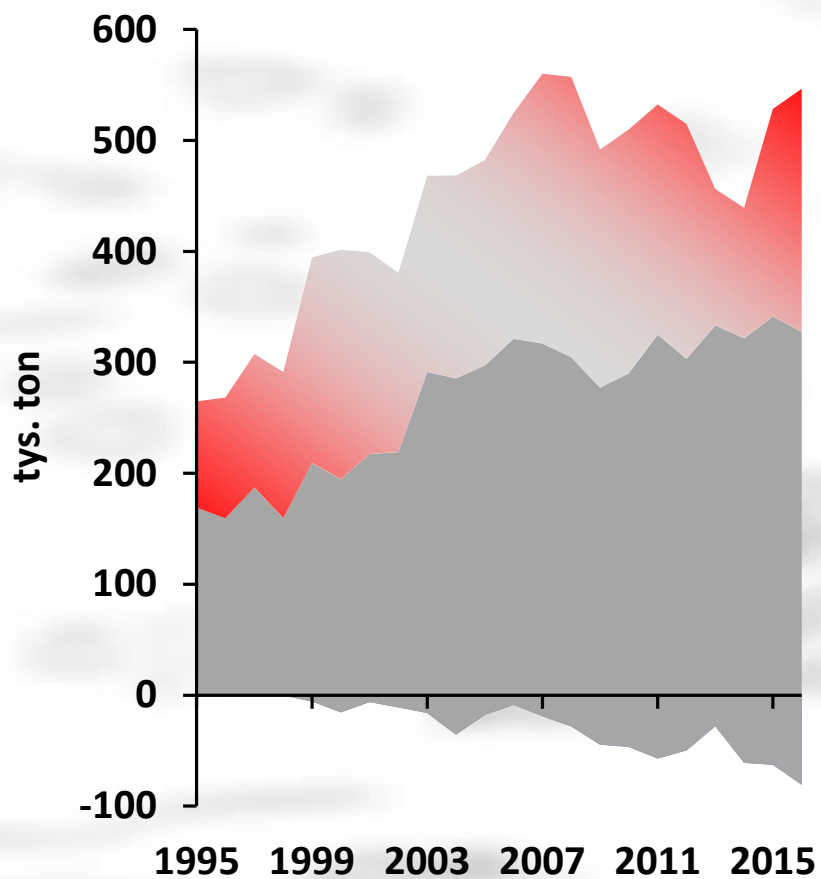

- 🍷 Rozwój przemysłu browarniczego nie spowodował analogicznego rozwoju bazy surowcowej w Polsce:
  - 🍷 W uprawie chmielu występuje regres, a szyszki chmielowe są przetwarzane na ekstrakt w Niemczech, [Barth-Haas Group 2017]
  - 🍷 Import ma duży udział w bilansie rynkowym słodu,

Wyszczególnienie	2016	1995 = 100%	Średnioroczna dynamika
Produkcja piwa [mln hl]	41,4	272,4	4,9
Słód [tys. ton]			
Produkcja	401,0	237,3	4,2
Eksport	80,0	296,3	5,3
Import	219,0	228,3	4,0
Chmiel			
Powierzchnia uprawy [tys. ha]	1,5	69,6	-1,9
Zbiory [tys. ton]	3,0	94,0	-0,4

Baza surowcowa - słód

■ produkcja + eksport

■ import

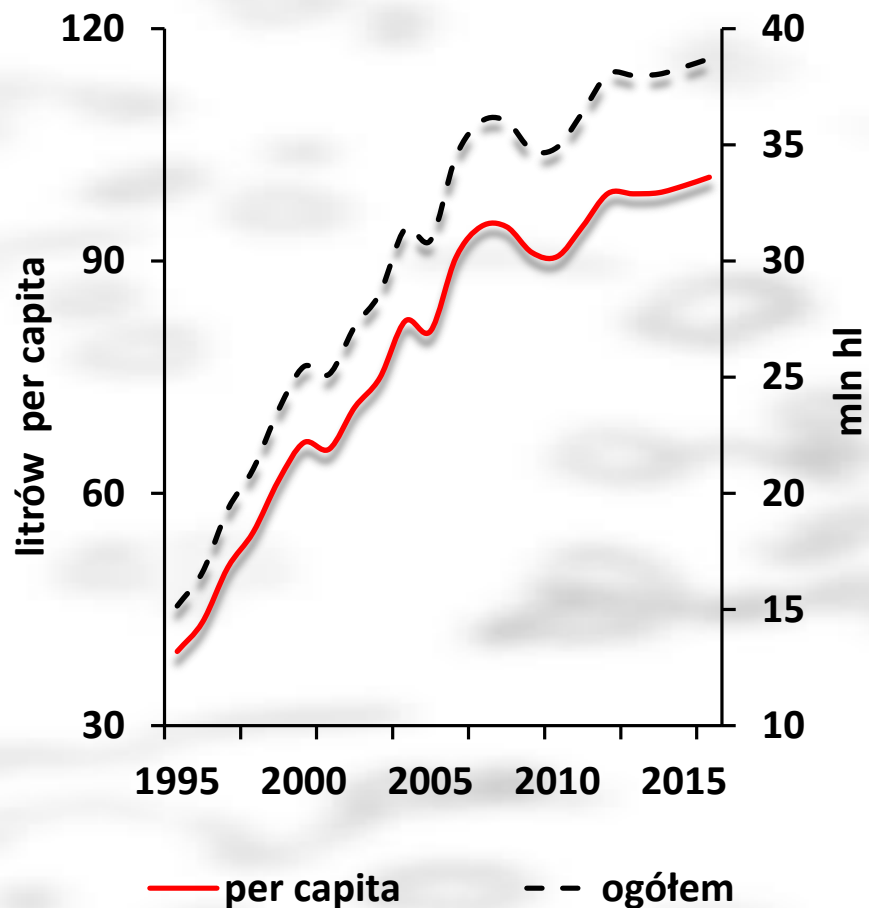
Baza surowcowa – chmiel

Wyszczególnienie	Jdn.	2016	2015=100
Liczba plantatorów		644	101,6
Powierzchnia uprawy	ha	1475	102,1
odmiany goryczkowe	ha	843	102,2
odmiany aromatyczne	ha	632	102,1
Plony	ton/ha	2,06	132,9
Zbiory	ton	3044	135,8
Zawartość kwasów alfa	%	8,3	113,7
Eksport			
szyszki	ton	880	108,0
granulat	ton	130	147,7
Import			
szyszki	ton	10	166,7
granulat	ton	590	141,5
ekstrakt	ton	85	83,3

Konsumpcja piwa

Spżycie piwa wykazuje analogiczną dynamikę, jak produkcja, gdyż handel zagraniczny odgrywa małą rolę w bilansie rynkowym.

Bilansowe spżycie wzrosło:

1995 r. – **15,6 mln hl**,

2016 r. - **38,7 mln hl**,

Spżycie per capita wzrosło:

1995 r. - **40 l/mieszkańca**,

56 l/dorosłego mieszkańca,

2016 r. - **100 l/mieszkańca**

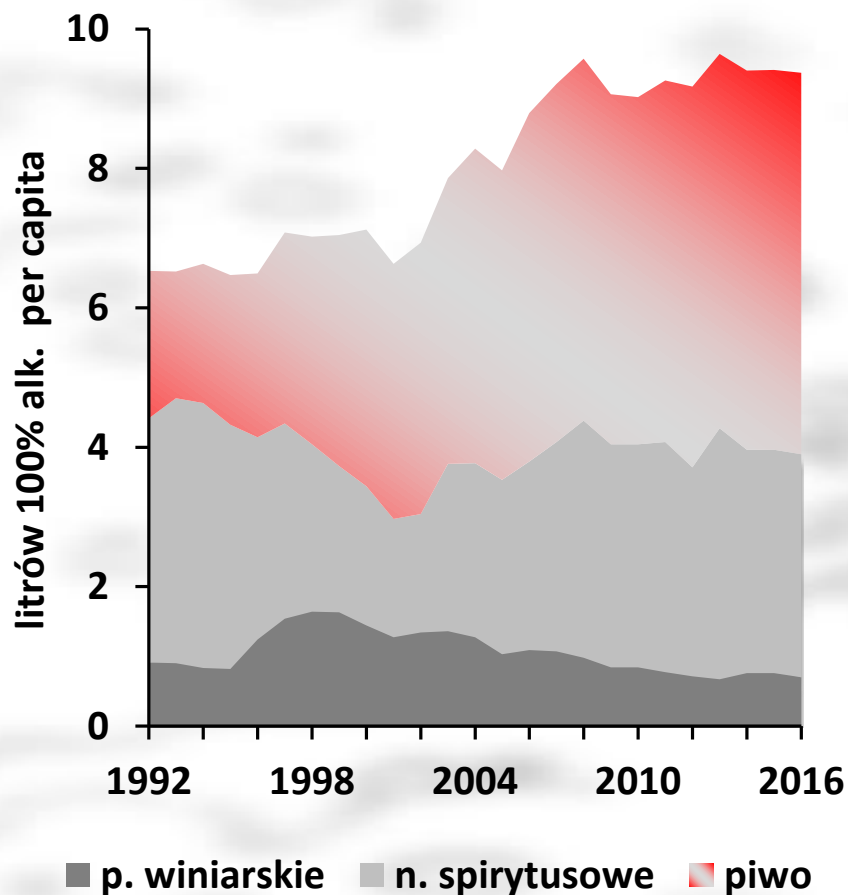
123 l/dorosłego mieszkańca,

Krajowy popyt jest bliski nasycenia – możliwości wzrostu są ograniczone,

Wzrost spżycia odbył się kosztem konsumpcji **krajowych wyrobów spirytusowych i napojów winiarskich**,

Konsumpcja wykazuje analogiczną sezonowość jak produkcja,

Konsumpcja wyrobów alkoholowych

W latach 1992-2016 konsumpcja wyrobów alkoholowych w gospodarstwach domowych wzrosła z **6,5 do 9,4 litra 100% alk. / osobę:**

- piwo – **5,5 litra 100% alk./osobę,**
- n. spirytusowe – **3,2 litra 100% alk. / osobę,**
- wino – **0,7 litra 100% alk. / osobę,**

Struktura konsumpcji:

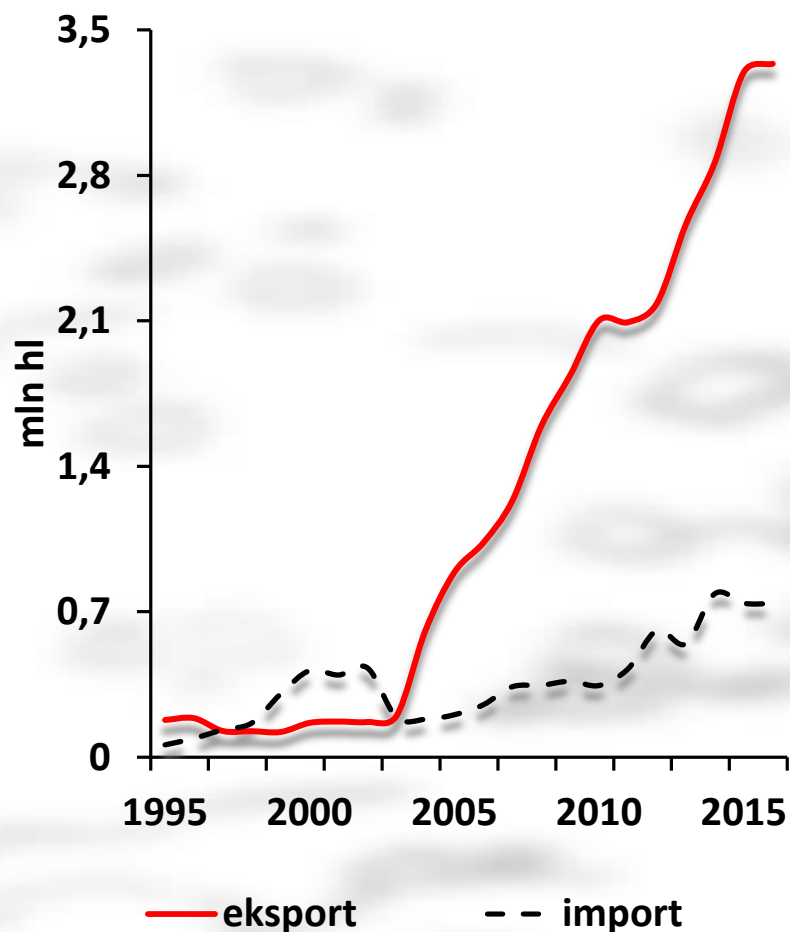
2016:

- piwo – **58%,**
- napoje spirytusowe – **35%,**
- napoje winiarskie – **7%,**

1992:

- piwo – **32%,**
- napoje spirytusowe – **54%,**
- napoje winiarskie – **14%** [PARPA 2017],

Handel zagraniczny piwem

 Dynamiczny wzrost obrotów handlowych:

 eksport – **18,7% rocznie**,

 import – **8,7% rocznie**,

 poziom bazy był bardzo niski,

 Handel zagraniczny ma relatywnie małe znaczenie:

 udział eksportu w produkcji – tzw. specjalizacja eksportowa produkcji - **8%**,

 udział importu w zaopatrzeniu krajowego rynku - **2%**,

 Niewielki udział browarnictwa w polskim handlu rolno-spożywczym, w 2016 r.:

 eksport ogółem - **24,3 mld EUR**,

 piwo - **162 mln EUR, (0,7%)**,

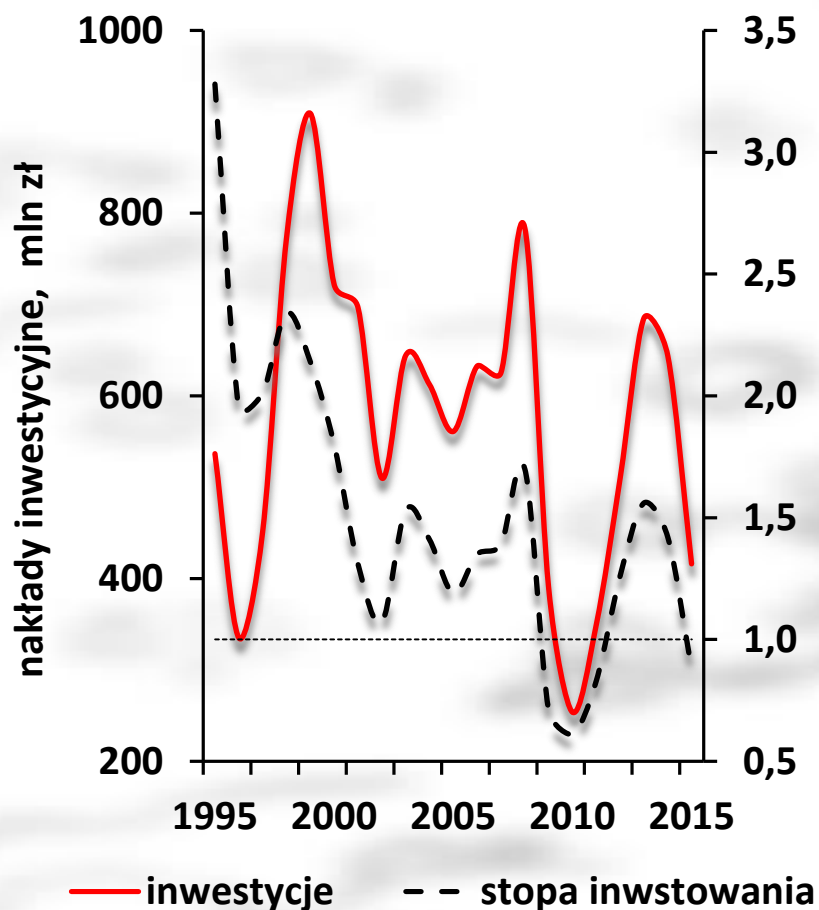
 piwo - **3,3 mln hl**,

 import ogółem - **17,3 mld EUR**,

 piwo - **48 mln EUR, (0,3%)**,

 piwo - **0,7 mln hl**,

Nakłady inwestycyjne w browarnictwie

🍷 Duża aktywność inwestycyjna, w tym szczególnie w pierwszym okresie transformacji:

🍷 W latach 1995-2015 łączna wartość inwestycji wyniosła **12 mld zł** i wielokrotnie przewyższała amortyzację,

🍷 Rekordowe inwestycje w 2000 r. - **0,9 mld zł**,

🍷 Spowolnienie dynamiki inwestycji:

🍷 2009-2011 - stopa inwestowania wynosiła **0,6-0,8**,

🍷 2015 - stopa inwestowania wynosiła **0,9**,

🍷 Wzrost wartości kapitału trwałego i substancja pracy kapitałem - wzrost technicznego uzbrojenia pracy,

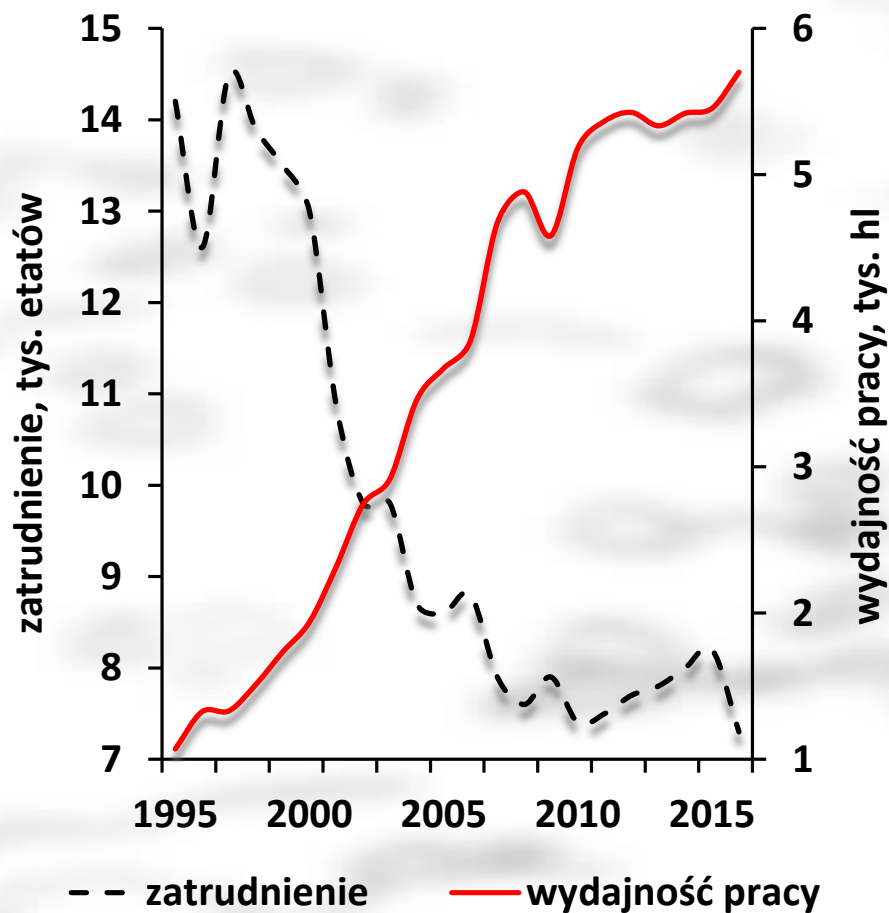
🍷 Struktura wartościowa nakładów inwestycyjnych:

🍷 maszyny i urządzenia - **80%**,

🍷 budynki i lokale - **17%**,

🍷 pozostałe (np. transport, grunty) - **3%**,

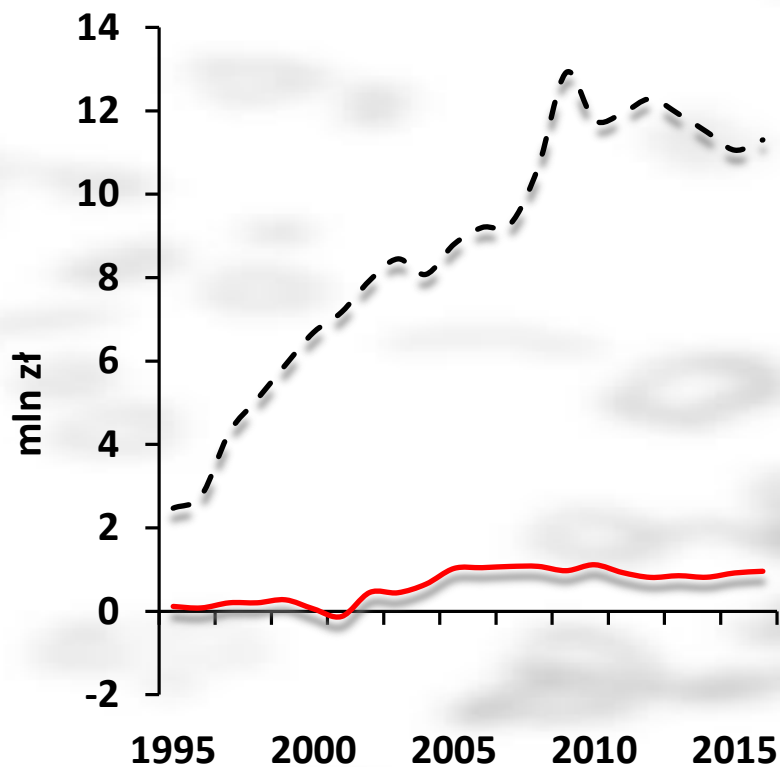
Zatrudnienie w browarnictwie 1995-2015

- 🍷 Inwestycje doprowadziły do modernizacji zakładów i zmian w procesach technologicznych,
- 🍷 Efektem była redukcja zatrudnienia o połowę z **15,5 tys. do ok. 7,3 tys. pełnych etatów**,
  - 🍷 W ostatnich latach delikatny wzrost zatrudnienia - działalność małych lokalnych browarów,
- 🍷 Pięciokrotny wzrost technicznej wydajności pracy z **1,1 tys. zł do 5,7 tys. zł na zatrudnionego**,
- 🍷 Poprawa efektywności zasobów pracy - efektywność wynagrodzeń mierzona relacją przychodów ze sprzedaży do kosztów wynagrodzeń:
  - 🍷 2002 r. - **12,5 zł**
  - 🍷 2016 r. - **15,9 zł**

Sytuacja ekonomiczno-finansowa

-- przychody ze sprzedaży — zysk netto

Przychody ze sprzedaży w ujęciu nominalnym wykazywały tendencję wzrostową:

- rosnąca produkcja i sprzedaż piwa,
- wzrost cen i inflacja w długim okresie,
- polityka podatkowa - akcyza i VAT,

W latach 2009-2015 przychody ze sprzedaży stabilne, pomimo wzrostu wolumenu produkcji,

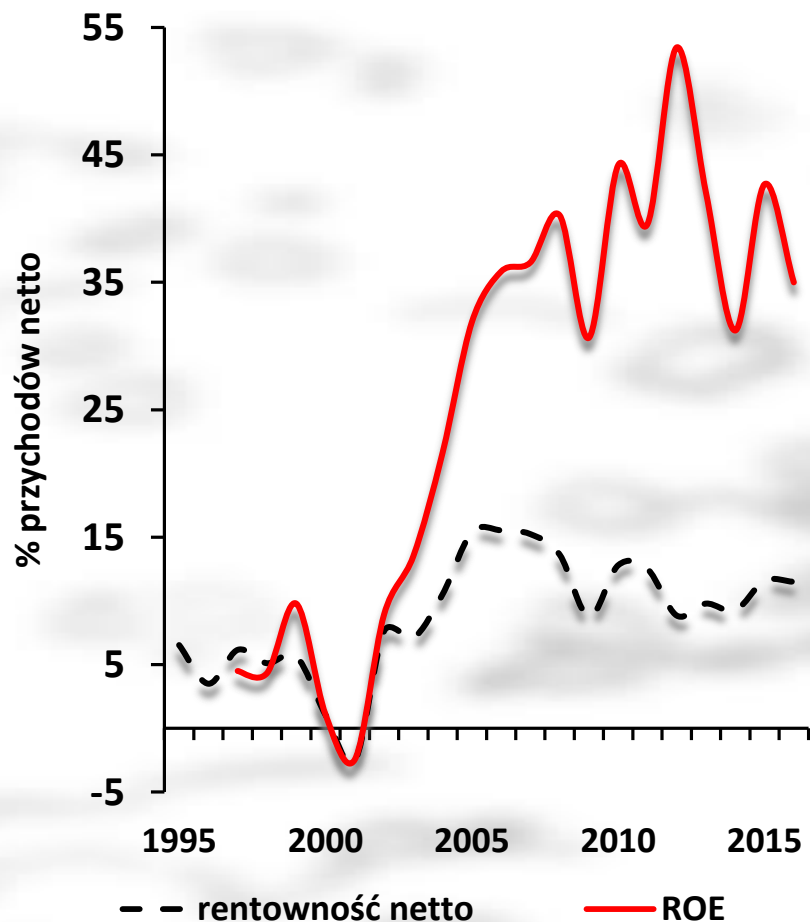
2016 r. - **11,3 mld zł**,

Zysk netto sektora browarniczego od 2005 r. jest stabilny i wynosi ok. **1 mld zł**,

Branża piwowarska jest jednym z najbardziej zyskownych działów przemysłu spożywczego,

Ujemny wyniki finansowy wystąpił tylko w 2001 r. - **112 mln zł**,

Sytuacja ekonomiczno-finansowa

Wartość **wskaźnika rentowości netto - relacja zysku netto do przychodów netto** - była wyższa niż średnio w przemyśle spożywczym:

przemysł piwowarski - **7-15%**,

przemysł spożywczy - **4-5%**,

Wyższa rentowność niż **przemysłu spirytusowego i winiarskiego**,

Rentowność kapitału własnego (**ROE**) wykazywała tendencję wzrostową - branża piwowarska jest atrakcyjna dla inwestorów, gdyż zwrot z kapitału był wyższy np. od oprocentowania bezpiecznych form inwestowania kapitału (np. obligacje, lokaty bankowe),

Determinanty wysokiej rentowności:

rosnący popyt krajowy i na rynkach zewnętrznych - rosnąca sprzedaż,

poprawa efektywności gospodarowania - redukcja kosztów,

innowacyjność produktowa,

konkurencyjność wobec innych wyrobów alkoholowych,

Posumowanie

- Branża piwowarska osiągnęła ogromny sukces w okresie transformacji gospodarczej i integracji z UE,
- Jedna z najbardziej dynamicznie rozwijanych się branż i rynków sektora żywnościowego
- Duże zmiany strukturalne i własnościowe - koncentracja produkcji (**efekty skali**), ale równocześnie na rynku powstają małe lokalne browary - dywersyfikacja podaży,
- Dekoncentracja struktur rynkowych – malejący udział dużych browarów,
- Duże nakłady inwestycyjne i modernizacja zakładów, a efektem była poprawa efektywności gospodarowania (np. wydajność pracy) oraz innowacyjność produktowa,
- Konkurencyjność na rynku wewnętrznym względem innych wyrobów alkoholowych,
- Duży wzrost konsumpcji piwa - kosztem innych wyrobów alkoholowych,
- Popyt wewnętrzny zbliża się jednak do granicy nasycenia - możliwości wzrostu ograniczone,
- Handel zagraniczny odgrywa relatywnie małą rolę - eksport może być szansą dalszego rozwoju branży,
- Bardzo dobra sytuacja ekonomiczno-finansowa przedsiębiorstw browarniczych ,
- Rozwój bazy surowcowej w rolnictwie - uprawa chmielu i jęczmienia browarnego - nie nadąża za rozwojem przemysłu piwowarskiego - duży udział importu w zaopatrzeniu w surowce,

